

EEN MONUMENTAAL *verhaal*

Bonheiden
Verrozend Ventsijd

GEHECHT AAN
Duffel

Sint-
Katelijne-
Waver

**GEMEENTE
PUTTE**

INHOUDSTAFEL

03	Voorwoord
04	KW-linie tussen Nete & Dijle
12	Wetenswaardig over de KW-linie
20	Fietsen langsheen bunkers
24	Monumentaal erfgoed, monumentale verhalen
24	Bonheiden
26	Duffel
31	Sint-Katelijne-Waver
38	Putte
48	Contactgegevens

VOORWOORD

Bonheiden, Duffel, Sint-Katelijne-Waver en Putte bieden je graag deze erfgoedbrochure 'Een monumentaal verhaal' aan. Deze brochure is een duurzaam naslagwerk waarbij de focus ligt op de KW-linie en waar je meer geschiedkundige informatie kan vinden over enkele vooraanstaande locaties en monumenten.

De KW-linie, een verdedigingslijn/antitankversperring tussen Koningshooikt en Waver die net voor WO II gebouwd werd om België te beschermen tegen de Duitse invasie, loopt onder andere door onze vier gemeenten. Een fietsroute langsheen de bunkers in onze regio is de ideale manier om de geschiedenis, het erfgoed, de cultuur én natuur tijdens een vakantie thuis te ontdekken!

Daarnaast kan u per gemeente een selectie van en duiding over monumenten en locaties met een flinke dosis erfgoedwaarde vinden. Dit is je kans om er meer over te weten te komen.

Wij wensen je alvast veel leesplezier!

Lode Van Looy

Burgemeester Bonheiden

Mieke Van den Brande

Schepen van cultuur Bonheiden

Sofie Joosen

Burgemeester Duffel

Lili Stevens

Schepen van cultuur Duffel

Kristof Sels

Burgemeester Sint-Katelijne-Waver

Eric Janssens

Schepen van cultuur Sint-Katelijne-Waver

Peter Gysbrechts

Burgemeester Putte

Inge De Bie

Schepen van cultuur Putte

Al wie zijn ogen eens goed de kost heeft gegeven in de gemeenten Bonheiden, Putte, Sint-Katelijne-Waver en Duffel, zal in het landschap ongetwijfeld her en der wel een bunker hebben opgemerkt. Als men verschillende lukrake inwoners van die gemeenten daarover zou aanspreken, dan is de kans groot dat de meningen over die bunkers zeer uiteenlopen. Sommigen houden het op Duitse bunkers, anderen beweren dat ze door de Belgen werden gebouwd, en een enkeling zal er nog aan toevoegen dat sommige bunkers verkeerd werden opgesteld. Soit, er hangt een hele wolk van mysterie rond deze betonnen constructies...

DE KW-linie TUSSEN NETE & DIJLE

Vanzelfsprekend borrelen een aantal vragen op wanneer men zo'n bunker tegenkomt: waarom staat het gebouw op die plek, door wie werd het gebouwd, wanneer werd het gebouwd en waarvoor diende dan die bunker? Allemaal terechte vragen die zeker een antwoord verdienen! Met dat doel voor ogen werd deze brochure opgesteld. Welkom op deze kleine tijdreis naar het interbellum, de periode tussen WO I en WO II.

Elke oorlog zorgt voor veranderingen. Dat gold zeker voor het grootschalige conflict dat we later WO I zouden noemen en waarbij op het westelijke front alle partijen waren vastgelopen in tegenover elkaar liggende loopgravenstelsels. De mitrailleur domineerde het slagveld en belangrijke posten in de loopgraven werden stelselmatig versterkt met het net ontwikkelde gewapende beton. Hiermee waren de eerste bunkers gebouwd en bleef de infanterie vastzitten in haar posities. Zoals voor elk uitdagend probleem werden door de verschillende partijen gelijk opgaand een aantal oplossingen uitgetoetst om het vastgelopen front

weer in beweging te krijgen: men greep terug naar de mijnbouw om explosieven onder de vijandelijke loopgraven te plaatsen en ze zo de lucht in te jagen, men zette gifgas in om de verdedigers uit te schakelen en tenslotte werd de tank ontwikkeld die uiteindelijk het Duitse front open trok. Desondanks zou het concept van de verdedigingslijnen gesteund door bunkers binnen de Franse en Belgische militaire milieus een belangrijke rol gaan spelen in de naoorlogse jaren.

Het Belgische verdedigingsstelsel van 1914 was na WO I niet alleen verouderd, het lag ook in puin door de Duitse beschietingen in 1914 en de daaropvolgende bezetting. Het land lag op het einde van 1918 dus wagenwijd open voor een vijandelijke aanval en de Belgische politici hebben op verschillende manieren getracht om het land uit een nieuw conflict te houden. Een van die pistes was een militair bondgenootschap met Groot-Brittannië en Frankrijk. Groot-Brittannië wimpelde het voorstel af, maar Frankrijk ging er gretig op in.

Na WO I werd het westelijke deel van Duitsland tot aan de Rijnsoever bezet door voornamelijk Franse en Belgische troepen. Door dit gebied ontstond een veilige bufferzone voor de Belgische grens en hoefde men jarenlang geen vrees te hebben voor nieuwe gevechten op Belgische bodem. Bovendien werd de situatie in 1925 verankerd in de verdragen van Locarno waarbij Duitsland beloofde om de linker-Rijnsoever voor altijd vrij te houden van Duitse militaire installaties. De toekomst zag er goed uit!

Toch bleef men niet op de lauweren rusten en begon men vanaf 1928 met de bouw van verdedigingslijnen die grotendeels tegen Duitsland waren gericht omwille van de nakende ontruiming van het Rijnland. Tevens werd er ook een studie uitgevoerd om een centrale verdedigingslijn tussen Antwerpen en Namen op te richten die een aantal strategische voordelen met zich meebracht: bij een Duitse aanval hadden de Franse troepen voldoende tijd om deze lijn mee te bezetten en de oude vestingen Antwerpen en Namen konden op deze lijn opnieuw ingeschakeld worden.

Het water dat in oktober 1914 het Belgische leger aan de IJzer van de ondergang had gered, werd hierbij niet vergeten. Studenten van de militaire school werden aan het werk gezet voor het uitvoeren van de nodige studies om tussen Mechelen en Leuven de centrale verdedigingslijn grotendeels met overstromingsgebieden af te sluiten. Echter, men bleek voor het versperren van de eerste gebieden in het slechtste geval minstens 50 dagen nodig te hebben en men beseftte ook wel dat met de moderne vervoersmiddelen waarover de legers beschikten, men die tijd wellicht niet zou krijgen. Dus werd het concept met het water afgevoerd, hertekende men het traject en stippelde men de lijn vanaf de Dijle in Keerbergen over Peulis en Onze-Lieve-Vrouw-Waver uit naar het fort van Koningshooikt. Tanks werden daarbij niet uit het oog verloren, want toen de verdedigingslijn op papier in detail werd uitgetekend, slingerde ze van de ene natuurlijke hindernis naar de andere.

De opkomst van het Hitlerregime in Duitsland zou de internationale verhoudingen in het midden van de jaren '30 danig door elkaar schudden. Initieel leek het hertekenen van de Duitse grenzen door het overdragen van een aantal Duitstalige gebieden een goed idee in de hoop om de lieve vrede te bewaren, maar het sterkte Hitler in zijn zucht naar meer. België zat daarbij geprangd tussen Frankrijk en Duitsland en vreesde steeds meer en meer voor een Franse preventieve actie tegen Duitsland. Toen de Duitse troepen begin maart 1936 over de Rijnbruggen trokken en Duitsland daarmee de Locarno-verdragen opzij schoof, was plots de veilige zone in het Rijnland verdwenen en stonden er opnieuw Duitse soldaten aan de grens. Het militair akkoord met Frankrijk kon het land elk moment meesleuren in een nieuw conflict en men besloot daarop om het roer van de Belgische buitenlandse politiek helemaal om te gooien. Het militair akkoord met Frankrijk werd opgezegd en dat had diepgaande gevolgen. België kon in geval van een oorlog niet meer zomaar rekenen op militaire steun vanuit de buurlanden en het Belgische leger moest in staat zijn om bij een vijandelijke aanval alleen de schok op te vangen.

Het Belgische leger was te klein om zelfstandig de hele oostelijke of westelijke grens te verdedigen. Net zoals men in 1914 het Belgische leger op de vesting Antwerpen had teruggetrokken, zou men op zoek gaan naar een veilig toevluchtsoord waarop het Belgische leger in geval van oorlog kon terugtrekken en van waaruit het zich in alle richtingen kon verdedigen. De voortijdige opgave van een groot deel van het grondgebied was in alle scenario's onvermijdelijk. In 1938 werd een verdedigingslijn opgezet om een aanval vanuit Frankrijk richting Brussel tegen te houden: de lijn Ninove-Halle-Waver werd toen uitgetekend en begin 1939 effectief gebouwd. Door deze verdedigingslijn vanuit Waver over Leuven en Lier naar Antwerpen door te trekken, kon men centraal in het land het gezochte toevluchtsoord realiseren. Aan de andere kant van deze zone kon men zich in de vesting Antwerpen, achter de Schelde en de Dender richting Ninove opstellen om stand te houden tegen een Franse aanval.

De oude plannen voor de verdedigingslijn tussen Antwerpen en Namen werden terug uit de kast gehaald en herbekeken, waarbij het traject tussen Keerbergen en Koningshooikt werd behouden en aangepast.

Ondertussen had men een aantal nieuwe kunstmatige antitankhindernissen op punt gesteld en zou men in het vlakke landschap tussen Lier en Keerbergen voornamelijk gebruik maken van Cointet-elementen waardoor het traject niet meer van de ene natuurlijke hindernis naar de andere hoefde te slingeren, maar recht kon getrokken worden. In de oude plannen viel ook de verdediging rond de brug van Rijsdam op, waar men een verdichting van de omliggende vuursectoren kon waarnemen in tegenstelling tot de rest van het concept. Ook dit zou terugkomen in de uitbouw van de nieuwe verdedigingslijn tussen Koningshooikt en Waver in Waals-Brabant.

De lijn kreeg op basis van de twee gemeentenamen de codenaam K.W. mee.

De verdedigingslijn werd gebaseerd op de toenmalige verdedigingsprincipes van het Belgische leger. Er werd gewerkt met verschillende echelons, of in mensentaal, met verschillende achter elkaar gelegen gebieden waarover de troepen werden verspreid. Praktisch werkte men met twee echelons, vooral op het niveau van de regimenten, bataljons en compagnieën. Elke eenheid bestond uit minstens drie of vier sub-eenheden: een regiment omvatte drie bataljons en eventueel een bataljon met zwaardere wapens, een bataljon was samengesteld uit drie infanteriecompagnieën en een mitrailleurcompagnie, en een compagnie bestond uit drie pelotons. Onder normale omstandigheden werden binnen de divisie twee regimenten op het eerste echelon of op de voorste lijn geplaatst en een regiment op het tweede echelon of op de tweede lijn. Dit systeem kwam ook terug bij de bataljons, de compagnieën en de pelotons. Dit weerspiegelt zich in de opbouw van de KW-linie, zeker op het eerste echelon tussen Lier en Keerbergen waarachter de antitankhindernis twee na elkaar gelegen bunkerlijnen werden opgericht, waarop de compagnieën van de voorste bataljons zouden plaatsnemen.

Men streefde opnieuw naar de uitbouw van een loopgravenstelsel, beschermd door de antitankhindernis en versterkt met bunkers waarin de mitrailleurs werden opgesteld die wederom het slagveld moesten domineren. Een andere les die in WO I werd geleerd, was dat een mitrailleur die zijdelings op een groep soldaten vuurde, veel moeilijker door die soldaten opgespoord kon worden en dus veel meer slachtoffers kon eisen. Men noemde dit flankerend vuur. Op de KW-linie flankeerde de eerste bunkerlijn met haar mitrailleurs de doelbewust zigzag opgestelde hindernis om zo vijandelijke soldaten op te vangen die zich over de hindernis waagden. De meeste van deze bunkers hadden twee vuurkamers om in twee richtingen de hindernis onder vuur te houden. Occasioneel waren er ook bunkers met één vuurkamer. De tweede bunkerlijn sloot de achterzijde van het eerste echelon af met een tweede flankerend scherm van mitrailleurvuur. Hier zien we geregeld ook voorwaarts gerichte vuursectoren om sleutelposities binnen de eerste lijn mee onder vuur te houden of om doorgangen vanuit de eerste lijn naar achteren toe te vergrendelen. Als gevolg daarvan vinden we op deze bunkerlijn geregeld bunkers met drie vuurkamers terug.

Op het tweede echelon zou men eveneens een doorlopend scherm van mitrailleurvuur voorzien, maar dan uitgewerkt op een iets andere manier. In plaats van opnieuw één of twee doorlopende bunkerlijnen in te planten, zou men hier kiezen voor kringstellingen waardoor bepaalde zones rondom-rond werden afgesloten. Hierdoor krijgt men de terechte indruk dat de bunkers schijnbaar in alle richtingen werden opgesteld. Deze kringstellingen werden antitankcentra genoemd, als verwijzing naar de plaats waar de Belgische antitankkanonnen werden opgesteld. De bunkers zouden met hun mitrailleurvuur de bemanning van de kanonnen beschermen tegen infanterieaanvallen en omgekeerd zouden de kanonnen de bunkers beschermen tegen tankaanvallen.

Een aantal antitankcentra werd met opzet rond belangrijke verkeersknooppunten opgesteld zodat een snelle doorbraak doorheen het eerste echelon werd opgevangen en zoveel mogelijk afgegrendeld. Mocht de vijand er toch in slagen om door het tweede echelon door te breken, dan konden afgesneden delen van het veldleger zich terugtrekken in de antitankcentra om zolang mogelijk verder te vechten. Andere kringstellingen werden rond bossen ingeplant zodat een deel van het leger zich aan de waarneming vanuit de lucht kon onttrekken. Tussen de verschillende antitankcentra werden mitrailleurs in veldstellingen geplaatst om de verschillende centra met mitrailleurvuur aan elkaar te verbinden en zo een doorlopend spervuur te voorzien.

De brug van Rijmenam werd al aangestipt als een belangrijke aanvoerlijn voor het Belgische leger en dat vertaalde zich in de omliggende verdedigingsstructuren. Ze lag centraal in het antitankcentrum van Rijmenam, maar het belang van deze brug werd verder onderstreept door de bijkomende inplanting van een tweede rechtlijnig antitankcentrum op de Weynesbaan dat al voor het antitankcentrum van Rijmenam een opmars over deze belangrijke verkeersas door het gebied moest tegenhouden.

Achter de antitankcentra werden nog twee bunkerlijnen opgericht met een heel andere functie. Om de communicatie tussen de verschillende hoofdkwartieren en de ondergeschikte eenheden te garanderen, werd een ingegraven telefoonnetwerk achter de verdedigingslijn aangelegd. De bunkers die hier werden gebouwd, hebben allemaal een vast grondplan, in tegenstelling tot de gevechtbunkers die omwille van de verschillende richtingen van hun vuursectoren allemaal een ander grondplan hadden en dus stuk voor stuk uniek zijn. Er waren twee types telefoonbunkers: de gasdichte telefooncentrales en de kleine connectiebunkers waar men veldlijnen kon op aansluiten.

De bouw van de KW-linie begon op het einde van augustus 1939, waarbij Belgische bouwfirma's de bunkers voor hun rekening namen en het Belgisch leger zorgde voor de plaatsing van de antitankhindernis. De verdedigingslijn was op 10 mei 1940 klaar, hoewel men in de omliggende gemeenten nog een paar dingen aan het bijspijkeren was. De terugtrekkende Belgische divisies namen zoals gepland hun plaats in op de KW-linie die op 14 mei 1940 gereed stond om de Duitse troepen op te vangen. Tot grote gevechten kwam het echter niet, hoewel over de ganse verdedigingslijn aftastende schermutselingen voorkwamen. De Duitse troepen waren volop bezig met het voorbereiden van grootscheepse aanvallen, toen de Belgische troepen het bevel kregen om binnen het kader van een geallieerde terugtocht de verdedigingslijn in de avond van 16 mei 1940 te verlaten.

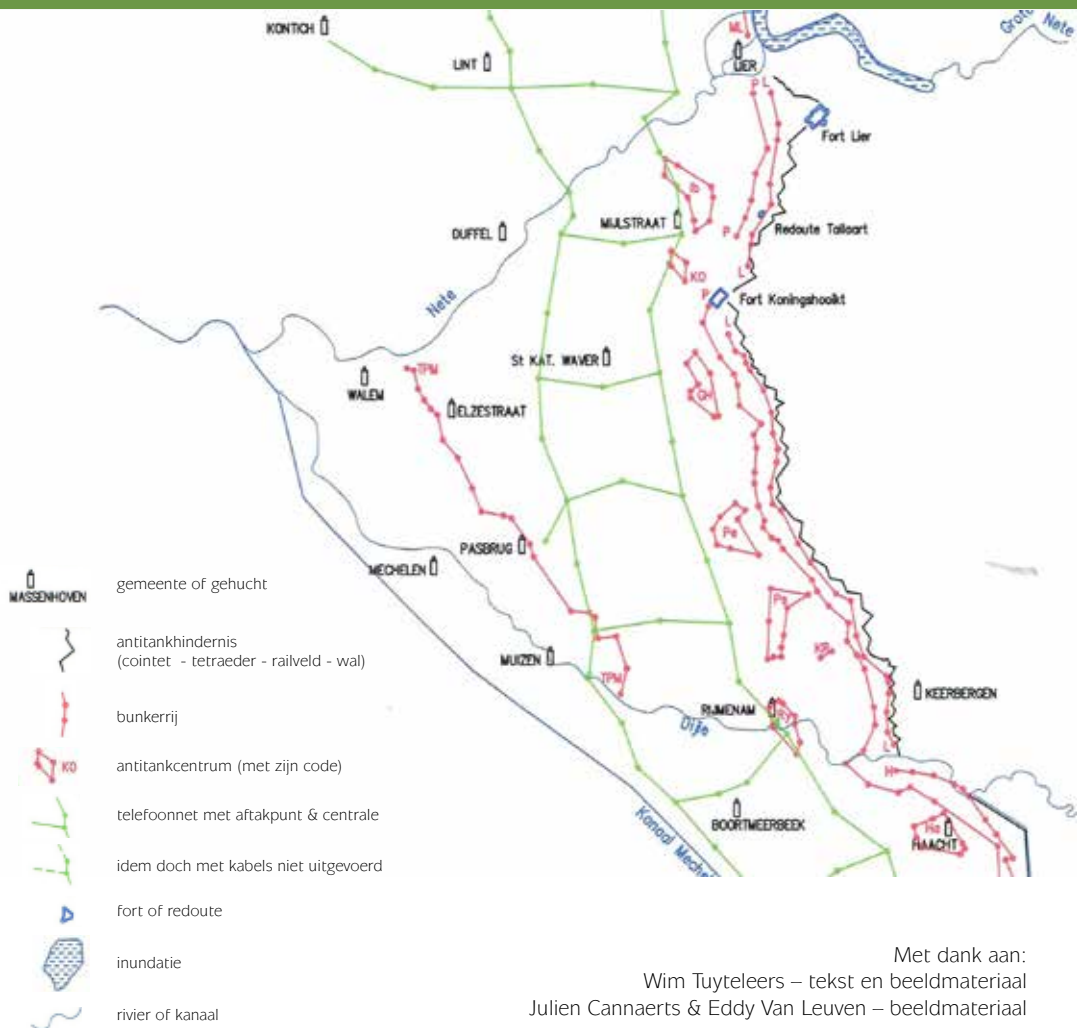

In de loop van de oorlog werden alle bunkers dichtgemaakt op last van de Duitse bezetter zodat het verzet ze onmogelijk kon gebruiken. Toch werden de nooduitgangen van een deel van deze bunkers terug geopend zodat ze door de omwonenden als schuilplaats konden gebruikt worden. Al naargelang hun locatie en hun eigenaar werden de bunkers na afloop van WO II ofwel hergebruikt ofwel ongemoeid gelaten. Boeren schakelden ze geregeld in als aardappelkelder omwille van de redelijk constante temperatuur, terwijl later sommige bunkers ook als wijnkelder werden ingericht. In de meeste gevallen werden ze omgetoverd tot veredelde tuinhuisjes en soms tot een stalling voor dieren. In zeldzame gevallen werden ze mee opgenomen in een huis, of werden ze afgebroken.

Ongeacht het hergebruik blijft elke bunker een stille getuige van een turbulente periode in de Belgische geschiedenis, met een oorlog die men vergeefs trachtte af te wenden en met een veldtocht die voor het Belgische leger dramatisch verliep. Ondergesneeuwd in de opeenvolgende ontwikkelingen gedurende die nieuwe oorlog geraakte de KW-linie al redelijk snel in de vergetelheid en werden de bunkers eerder meewarig of heel onverschillig bekeken.

Nu zoveel jaren later lijken heel wat initiatieven de bunkers meer en meer uit die vergetelheid te trekken, naarmate de interesse verder toeneemt van de volgende generaties die zich afvragen welke oorlogsgebeurtenissen zich in hun omgeving hebben afgespeeld of welke rol hun voorouders in die gebeurtenissen speelden.

De loopgraven werden al lang terug ondergeploegd, maar de bunkers blijven een permanent aandenken aan het naderende onheil, een onheil dat net door het dramatische verloop van de veldtocht in mei 1940 grotendeels werd vermeden en waardoor de streek eenzelfde vernieling als de leperstreek in WO I werd bespaard. Toch waren de bunkers bij hun bouw ook een teken van hoop, namelijk in de mogelijkheid dat een nieuwe oorlog afgewend kon worden. Mag deze hoop iedere keer opnieuw opflakkeren en herinnerd en gekoesterd worden, telkens we zo'n bunker terug tegenkomen!

Met dank aan:
Wim Tuyteleers – tekst en beeldmateriaal
Julien Cannaeerts & Eddy Van Leuven – beeldmateriaal

DE BOUW VAN DE KW-LINIE: *twee Duffelse getuigenissen*

'Anno 1940 woonden we in een rijhuis naast de kerk van de Mijlstraat. Mijn ouders baatten er een café, In den Engel, annex kruidenierswinkel uit... Eind jaren dertig begon men in de Mijlstraat met de bouw van bunkers, ter versterking van de IJzeren Muur. Deze liep op een paar honderden meters achter ons huis. Vanaf dan waren er heel wat militairen gelegerd. Deze werden deels in de gemeentelijke jongensschool en deels bij particulieren ondergebracht.

Bij ons thuis waren er twee plaatsen voorzien. Eerst hebben we een duo Vlamingen te slapen gelegd, later kwamen enkele Walen langs. Overdag moesten ze gaan werken, loopgraven maken en prikkeldraad uitrollen. Na de uren zaten ze bij ons, in het café, hun pintjes te drinken. Ik had het er niet mee, met al die soldaten. 's Avonds hielp ik wat mee achter de toog en dan kreeg je al die verhalen en smoezen. Je moest een beetje oppassen, als ongehuwd meisje van twintig jaar oud. Soldaten, je kon ze niet vertrouwen. Ze vertelden dat ze ongehuwd waren maar twee weken later kwamen hun vrouw en kind op bezoek. Ik vertrouwde het niet langer om alleen op mijn kamer te slapen, ik sliep in die periode liever bij mijn ouders'.

(Deze getuigenis van Maria Tielemans werd in 2008 opgetekend door historicus Dirk Van Engeland en verscheen in zijn boek 't Is weer oorlog. Duffelaars vertellen over mei 1940, de collaboratie en het verzet)

WETENSWAARDIG OVER DE KW-linie

'In 1939 werd door het Belgische leger de IJzeren Muur geplaatst. Deze liep in feite op het grondgebied van Koningshooikt, van het fort van Lier tot aan dat van Koningshooikt. Hij maakte deel uit van de KW-linie. De lijn bestond uit een aaneenschakeling van in elkaar gehaakte, stalen hekkens. De onderdelen werden los van elkaar naar de Beukheuvel gebracht en daar met grote voorhamers in elkaar geslagen en gemonteerd. Dat gebeurde allemaal op straat, waarna de elementen de weide in getrokken en geïnstalleerd werden. De constructie stond op rollen, twee vooraan en een van achter, zodat de Muur bij een tankaanval in feite zou "meegeven" en op deze manier een pantseroffensief kon opvangen. Op de wegovergangen stonden twee versterkte elementen, die als het ware een dubbele deur vormden en open en dicht konden. De opbouw bleek een enorm werk, dat heeft maanden in beslag genomen. Laat ons niet vergeten dat de winter van 1939-1940 enorm streng was en er dus lange tijd niet kon gewerkt worden. De IJzeren Muur werd versterkt met prikkeldraad en loopgraven. Voor en achter de linie, ik schat telkens op een afstand van circa vijf meter, lag een enorme hoeveelheid pinnekensdraad van zeven à acht meter breed. Tussen de Bleidenhoek en de linie werd door de soldaten een netwerk van loopgraven uitgespit. De uitgegraven grond werd in vaderlanderkes (nvdr: dit zijn juten zandzakjes) geschept en als een muur voor de loopgrachten gelegd'.

(Deze getuigenis van Marcel Van Houtven werd in 2008 opgetekend door historicus Dirk Van Engeland en verscheen in zijn boek 't Is weer oorlog. Duffelaars vertellen over mei 1940, de collaboratie en het verzet)

WIST JE DAT ...

De bunkers zijn bovenaan allemaal voorzien van haken. Dit is niet om ze te kunnen optillen, met muren van minimum 1,2 meter dikte zou dit niet lukken. De haken waren nuttig om allerlei zaken aan vast te maken, meestal camouflagenetten of stukken van bomen en takken. Sommigen kregen ook een huis-camouflage met een dak en stukken metselwerk. Anderen werden met baksteenmotief beschilderd inclusief ramen en deuren. Bekleding met houten planken was ook vaak voorkomend om de bunker te laten lijken op een schuurtje.

Een doorsnee bunker kostte in 1939 ongeveer 4000 euro, wat toen overeenkwam met de prijs van 3 werkmanshuizen.

Op de Plasstraat en de Doornlaarstraat waren poorten in de “IJzeren muur”, waarop de Cointetelementen scharnierden. Deze meerpalen in gewapend beton steken 1,80 meter in de grond.

DE KW-LIJN TE BONHEIDEN-RIJMENAM-PEULIS

Het grondgebied van de gemeente Rijmenam (voor de fusie) speelde destijds een belangrijke rol in de verdediging van België daar er verscheidene verdedigingswerken van de KW-linie (Koningshooikt-Waver) op uitgevoerd werden. Een eerste obstakel voor de vijand was “den ijzeren muur” (de Cointetelementen), waarvan nog verankeringspalen overgebleven zijn. Op Rijmenam liep deze van achter de kerk van Peulis tot aan de brug van de Stuyvenberg over de Raambeek. Over de ganse KW-linie van Koningshooikt tot Waver stonden 400 bunkers, en maar liefst 44 bunkers hiervan stonden op Rijmenams grondgebied. Deze bunkers zijn eenduidig benoemd met een lettercode en een volgnummer. Een eerste evenwijdige verdedigingslijn met gevechtsbunkers (L), gevolgd door een tweede evenwijdige lijn (P). Nog evenwijdig hiermee lagen er drie antitankcentra: Rijmenam-Dorp, aangeduid met Ry, Harent met Ps en Peulis met Pe, telkens een aantal gevechtsbunkers die een onregelmatige veelhoek vormen, waarbinnen het veldleger zich kon terugtrekken. Daarachter lag, weer evenwijdig, een eerste ingegraven telefoonlijn met dwarsverbindingen naar een tweede gelijkaardige telefoonlijn. Op de knooppunten hiervan stonden commandobunkers (C). Op de lijnen zelf stonden nog connectiebunkers (VA, VC).

KASTEEL VAN HOLLAKEN

Op de plaats van het oude ridderlijk slot bevindt zich een 19de-eeuws kasteel. Het huidige kasteel van circa 1832 bewaart deels zijn vroeg-neogotische decoratie, doch werd ingrijpend verbouwd in de eerste helft van de 20ste eeuw. Tijdens WOII werd het kasteel gebruikt als commandocentrum voor de staf van het 6de Linierement tijdens de terugtrekking op de KW-stelling. In het domein, tussen de Hollakenbaan en de slotgracht staat nog een commandobunker (C25) van de eerste commandolijn, deze is niet zichtbaar.

HET VERHAAL VAN BUNKER VA 33.1

Op de Dijledijk voorbij het Brughuizeke. Kleine connectiebunker, niet open en dus niet toegankelijk. VA 33, aan de overzijde was eenzelfde exemplaar maar deze is verdwenen onder het gebouw. Er werd een grote put gegraven om hem erin te doen kantelen. Gans het dorp kwam kijken. Wel honderd man, misschien ook maar vijftig.... Enkele tractoren en een grote kraan werden ingeschakeld. Uiteindelijk kwam er beweging in het gevaarte en toen hij met een smak in de put viel – die ondertussen helemaal vol water was gekomen – spatte het slijkwater zo hoog op dat alle omstaanders naar huis konden om droge en propere kleren aan te trekken...

BUNKER PS7

Deze bunker werd door Natuurpunt vzw omgebouwd tot vleermuizenbunker in september 2011, een slaapplaats voor vleermuizen tijdens de winter. Om de vleermuizen toegang te geven tot de winterverblijfplaats moeten de deuren voorzien zijn van een invliegopening, een hoge vochtigheidsgraad en beperkte luchtcirculatie is belangrijk. Bunkers in het bos of langs een bosrand hebben de voorkeur aangezien hier meer insecten voorradig zijn en de vleermuizen zich kunnen oriënteren tussen bomen en takken.

DIT IS GEEN BLOEMPOT

Weinigen kennen de functie van dit eigenaardige relict in de vorm van een grote, met beton opgevulde bloempot in de Hoogstraat in Onze-Lieve-Vrouw-Waver (tussen huisnummer 79 en 81). Deze dingen zitten zeer diep in de grond. Wie weet nog dat dit een stille getuige is van de op til zijnde WO II? Dit object is een "meerpaal" waar "Cointet-elementen" of "Belgische poorten" aan verankerd zaten. Deze zware stalen hekken op rollen (elk 1300 kg, bijna drie meter breed, 2,37 meter hoog) waren met elkaar verbonden tot een zeer lange "IJzeren muur" die diende als tankhindernis bij eventuele Duitse aanvallen. In totaal werden in opdracht van het Belgisch ministerie van Defensie 77.000 Cointet-elementen geproduceerd waarvan een groot aantal werd geplaatst op de KW-stelling tussen Koningshooikt en Waver. Na de Duitse invasie werden de Cointet-elementen door de Duitsers in Europa gebruikt als barricades op wegen, bruggen en op de Noordzeestranden (onder meer in Normandië). Je vindt de verankeringspalen van de KW-linie nog hier en daar in het landschap, dus ook in Onze-Lieve-Vrouw-Waver in de Hoogstraat.

WAT VANDAAG TE DOEN MET DE BETONNEN BUNKERS?

Bunkers met gewapende betonnen muren tot 1,3 m dik en zware funderingen afbreken is geen lachertje. De meeste bunkers zijn daarom blijvers. Enkelen stonden in de weg : zo werd een bunker die decennia lang met een hoek op het fietspad in de Wolvenstraat in Onze-Lieve-Vrouw-Waver stond toch afgebroken. Met kranen en andere zware machines was men er weken zoet mee.

Makkelijker was om een put te graven naast andere bunkers en deze met een zware kraan erin te duwen en zo een waardige begrafenis te geven. Veel mensen die onteigend werden voor de bouw van een bunker, kochten de bunker terug aan na de oorlog (of soms ook niet). Bunkers doen vandaag dienst als hondenhok, rommelkot, tuinhuis, aardappelkelder, wijnkelder, deel van de kippenren of schaphok...

In Hogevelde in Sint-Katelijne-Waver, waar na WO I ook lang vele houten noodwoningen van het Koning Albertfonds stonden, hebben we weet van een bunker (TPM5 van bruggenhoofd Mechelen) die effectief fungeerde als woning. Helaas trekken veel afgelegen bunkers ook sluikstorters aan. Neen, dan liever bunkers als verblijf voor vleermuizen, ook om te overwinteren. Ook creatief : TPM7 aan de Liersesteenweg in Sint-Katelijne-Waver werd aangekleed als klim- en klautermuur van een fitness centrum, intussen al weer verdwenen.

BUNKER L15: EEN KOOPJE VOOR EEN GEMEENTEBESTUUR

Bunker L15 in de Erfstraat van Onze-Lieve-Vrouw-Waver, op zo'n honderd meter van het befaamde Instituut van de Ursulinen, werd in 2007 door het gemeentebestuur aangekocht.

Geef toe, 650 euro is een spotprijs voor een erg solide gebouw met enkele kamers. Het betonnen gebouw werd in samenwerking met de Simon Stevinstichting terug ingericht, klaar voor de oorlog (je weet maar nooit). De originele ijzeren poort lag nog in het gebouw en werd terug gemonteerd zoals het hoort. Twee soldaten houden met hun mitrailleur de wacht aan het tweede schietgat. De bunker is eenvoudig na afspraak met de dienst Vrije Tijd van het gemeentehuis te bezichtigen.

Bunker C25

Bunker P30

Bunker Ps1

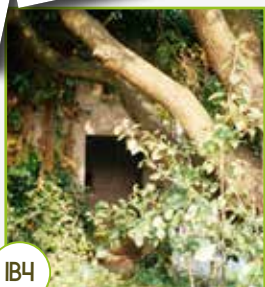
Bunker Ps9

Bunker L26

Bunker Ps2

IB4

Ko2

Ko2

Ko4

VA25

© Foto's Duffelse bunkers Ko2, Ko4, IB4 en VA25: Guy Verstrepen

P21

Pe7

Pe4

Bunker GH1

Bunker L14

Bunker L15

Bunker L15

Bunker p9

Bunker p13

FIETSEN LANGSHEEN BUNKERS

DEZE FIETSRROUTE IS EEN TOCHT DOOR DE VIER GEMEENTEN DIE LOOPT LANGS VERSCHILLENDE BUNKERS. OP DEZE MANIER KAN JE WANNEER JE WIL EN OP EIGEN TEMPO DE KW-LINIE ONTDEKKEN.

HIER VIND JE DE WEGBESCHRIJVING VAN DE ROUTE, EEN PLAN IS TE VERKRIJGEN BIJ DE BODUKAP-GEMEENTEN.

JE KAN VERTREKKEN WAAR JE WIL, MAAR WE VOORZIEN PER GEMEENTE EEN IDEAAAL

STARTPUNT:

• **DUFFEL:**

op de grens van Duffel en Lier, vanaf Ifterbeek, bunker IB2

• **SINT-KATELIJNE-WAVER:**

In de Erfstraat aan bunker L15

• **PUTTE:**

café De Kai, centrum Peulis

• **BONHEIDEN:**

aan 't Smiske, Hoogstraat 52A, Bonheiden-Rijmenam

**Je staat aan 't Smiske
| vertrekpunt Rijmenam |**

📍 hier staat meteen **bunker Ry4**, een gevechtsbunker met één schietkamer.

- Draai naar rechts de Hoogstraat op
- Achter de Sint Janskapel ga je naar rechts tot op de Dijledijk
- Volg het jaagpad van de Dijle
📍 aan de overkant van de Dijle staat **bunker Ry5**, met geopend vluchtgat. Als je de brug oversteekt en het jaagpad verder vervolgt naar rechts kom je **bunker VA 33.1** en **bunker Ry8** tegen, respectievelijk een kleine communicatiebunker en een grote gevechtsbunker met drie schietkamers. Deze laatste werd gecamoufleerd als woning
- Keer vanaf de bunker terug tot aan de brug. Rij de brug over en rij de Brugstraat in tot aan de Sint-Martinuskerk. Rij rechts van de Sint-Martinuskerk de Kloosterstraat in
- Sla aan het kruispunt rechtsaf en vervolg de Kloosterstraat
- Aan de splitsing neem je links de Sint-Elooisweg. Steek de Korte Dreef over en vervolg de Sint-Elooisweg
📍 daar staat **bunker Ry3** op privéterrein, helemaal begroeid met klimop
- Sla linksaf op het kruispunt en rij rechts de Korte Dreef in, vervolg deze tot aan de Rijmenamseweg

- Sla linksaf tot aan het Zwart Water
 aan de Zwartwaterbrug aan de linkerkant van de weg staat **bunker Ps6**, een nog gedeeltelijk ommuurde gevechtsbunker waar vandalisme zijn werk heeft gedaan, lijkt ook lichtjes te kantelen naar de kant van de beek

- Neem rechts de Peulisbaan
 tegenover voormalige speelpleinen staat **bunker Ps8**, helemaal begroeid met klimop

- Vervolg de Peulisbaan tot aan de Oude Booischotsebaan

- Ga de Oude Booischotsebaan rechts op

- Neem dan het derde straatje links, de Hazelaarlei
 wat verderop op de Booischotsebaan, voordat je de Hazelaarlei inslaat, staat **bunker Ps2** in een wei vlak naast de weg, de bunker is open en vrij toegankelijk en binnenin is veel graffiti gespoten

- Je komt terug op de Peulisbaan, sla rechtsaf de baan op

- Sla kort daarna linksaf naar de Bremlei
 aan de rechterkant staat **bunker Ps9**, deze is volgestopt met afval

- Sla rechtsaf de Harentstraat in en vervolg die, je komt in het verlengde opnieuw op de Peulisbaan terecht

- Vervolg de Peulisbaan
 rechts in de Pieperstraat staat de overwoekerde **bunker P24** die wel goed zichtbaar is, dit ligt echter niet op onze route

- Sla na een tijdje links de Pastoor de Herdtstraat in tot op het einde

- Sla linksaf de Oude Putsebaan op
 Aan de linkerkant achter een kapelletje staat **bunker P22**, grote en goed zichtbare bunker overwoekerd met klimop

- Neem dan aan de overkant van de Voetbalstraat rechts een verbindingspadje
 aan de rechterkant staat **bunker P21** op privéterrein achter een afsluiting, deze is wel goed zichtbaar

- Je komt uit op de Mechelbaan, sla deze links in en steek over

- Sla de eerste straat rechtsaf de Dokter Cornilstraat in

- Deze komt uit in de Zwitserstraat, vervolg deze tot op het einde
 aan huisnummer 13 staat **bunker P19** op privéterrein, tegen het einde van de straat staat langs rechts **bunker L20** in een maïsveld, enkel zichtbaar als de maïs niet hoog staat

- Sla linksaf de Kruisstraat in en neem meteen de eerste onverharde weg rechts (zijstraat die naar de Hoogstraat gaat)
 we zien aan de rechterkant **bunker L19** met aangebouwde koterij

- Op het einde sla je linksaf, opnieuw in de Hoogstraat

- Neem de eerste straat rechts, de Kegelslei, en fiets die helemaal tot het einde
 hier komt je voorbij **bunker L17** aan de linkerkant

- Steek de Leemstraat over en fiets rechtdoor meteen de IJzersteinlei in.

- Je komt uit op de Molenstraat, sla deze links in

- Sla rechtsaf ter hoogte van Molenstraat 29 de Molenlei in en neem op het eind het paadje tot de Erfstraat die je links inslaat.

- **| vertrekpunt Sint-Katelijne-Waver |**
 op de hoek staat **bunker L15**, aangekocht door de gemeente en gevechtsklaar uitgerust, je kan deze mits aanvraag het hele jaar door bezoeken

- Je komt uit in de Bosstraat, sla deze straat rechts in.

- deze straat loopt parallel met de eerst verdedigingslijn van de KW-linie. **Bunker L14** zie je vanaf de straat, **L13** ligt naast de Koelarenvelden, **L12** ligt in een zijweggetje

- Sla rechtsaf de Berlaarbaan op

- Ga meteen de eerste straat links de Donderheide in

- Achter tuinbouwbedrijf Pittoors zie je aan de linkerkant **bunker P9**, met klimop overgroeid

- Na de bocht sla je de derde straat rechts in zodat je langs **bunker P8** en het Fort van Koningshoeve fietst
- Je komt uit op de Beukheuvel, die sla je rechts in
- Neem de eerste straat links, de Haagstraat
 aan de rechterkant staat **bunker L9** tussen de bomen
- Op de splitsing ga je naar rechts en slaat meteen weer links de Kraanstraat in
 langs de rechterkant in de velden staat bunker P6, echter ver weg van de straat. Net voor het kruispunt aan de rechterkant staat **bunker IB5** tussen de sparren
- Vervolg de Kraanstraat tot op het einde
- Aan het kruispunt steek je over en ga je rechtdoor Euster in
 aan de rechterkant vóór de Heuvelstraat staat **bunker IB4** verstopt in het groen, deze is niet goed zichtbaar maar een foto is opgenomen in deze brochure p.18
- Vervolg Euster tot je rechts de straat IJterbeek kan indraaien
| vertrekpunt Duffel |
 in deze straat aan de rechterkant kan je door een hek kijken, daar vind je **bunker IB2**
- Keer terug naar het kruispunt Euster-IJterbeek en vervolg IJterbeek
 Net voordat je aan de Oude Liersebaan komt vind je **bunker IB9** aan de linkerzijde, om deze te zien moet je door een afsluiting kijken
- Vervolg deze straat tot aan de Oude Liersebaan
- Sla de Oude Liersebaan links in
- Draai na 250 meter links de Mijlstraat in
- Vervolg de Mijlstraat tot je aan de linkerkant de Wandelingstraat tegenkomt, draai deze in.
 Hier kan je rechts in de verte **bunker IB6** zien staan in een wei tussen huisnummers 40 en 50
- Keer om en rij terug naar de Mijlstraat, sla deze links in
- Het laatste straatje rechts van de Mijlstraat is de Maalderijstraat, sla dit in.
 aan het einde van de straat zie je **bunker KO1**
- Rij de Maalderijstraat terug uit, je komt terug in de Mijlstraat. Rij rechts door de Mijlstraat richting Beukheuvel
- Draai linksaf de Beukheuvel op
- Rij door en sla het eerste straatje links in, de Bleidenhoek
 het eerste gebouw in de Bleidenhoek aan je linkerzijde, waarop ook de straatnaam is aangebracht, is de gecamoufleerde **bunker KO2**, de bunker zit verstopt in een nagebootste schuur
- Keer terug naar de Beukheuvel en rij naar rechts tot een kleine 100 meter voorbij de Mijlstraat. De Beukheuvel gaat over in de Hoogstraat
- Ga naar links de Heidestraat in
 als je links het Voorbos een 5-tal meter inslaat en naar links kijkt kan je een glimp van **bunker KO4** opvangen
- Sla linksaf de Waterstraat in en vervolg deze tot het einde
 In het stukje Waterstraat op Duffels grondgebied staat nog een **connectiebunker (VA25)** die helaas niet echt zichtbaar is. Je vindt wel een foto in de brochure p.18
- Sla links de Muilshoek in
 net voor de fietsverbinding met de Grensstraat kan je rechts in de verte tegen de Gasthuisbossen **bunker GH1** ontwaren
- Aan het einde geraak je via de fietsverbinding in de Grensstraat
 aan de linkerkant in de Grensstraat kom je **bunker P10** tegen met geïntegreerde en originele brievenbus
- Steek de Berlaarbaan over en ga rechtdoor de fietsverbinding in
 op deze fietsverbinding heb je een fraai zicht op **bunker P11** die fier in een weide staat ingepland, wat verderop rij je recht op **bunker P12** op de begraafplaats van Waver, verborgen achter een draadomheining tussen taxussen
- Op het einde van de fietsverbinding aan de kloostermuur neem je de Vinkenhofstraat

- Fiets rechtdoor tot het dorpsplein
- Sla rechtsaf richting Dijk en volg deze
- Wanneer de straat een wijde bocht maakt neem je links de Hoogstraat
- Neem dan de tweede straat rechts, het Spie we hebben enkele bunkers in de velden niet kunnen zien, maar hier ontdek je aan de linkerkant in de verte **bunker P17**
- Sla linksaf de Slameuterstraat in en vervolg deze tot het einde aan de linkerkant vlak tegen de straat kom je eerste **bunker P18** en vervolgens wat verder **bunker L21** tegen
- Sla rechtsaf de Groenstraat in
- Steek de Mechelbaan over en ga rechtdoor de Peulisstraat in, door het dorp van Peulis | **vertrekpunt Putte** |
- Je komt uit in de Weynesbaan, vervolg deze een stukje aan huisnummer 161 staat een grote **bunker L23** op privéterrein, deze is gebouwd op een betonnen plaat en heeft een ijzeren deur die er nadien is aangebracht
- Sla rechts de Rehaegenstraat in aan de rechterkant ter hoogte van het bruggetje en een 50-tal meter van de straat staat **bunker L24**, moeilijk zichtbaar en duidelijk overwoekerd
- Neem bij de splitsing de rechterkant tot op de Oude Booischootsebaan hier staan ook langs de linkerkant van de weg **bunker P25 en P26**, niet altijd even goed zichtbaar
- Hou rechts aan en neem op het einde links de Martstraat
- Steek de Weynesbaan over en ga rechtdoor de Plasstraat in
- Rij de eerste straat rechts de Kleinbeeklei in
- Ga aan de splitsing naar links, De **bunker L26** staat op het speelpointje
- Rij terug richting de Plasstraat
- Draai de Plasstraat rechts in tot de splitsing met de Bleukstraat (aan het kapelletje).

Recht voor je zie je twee meerpalen van een poort in de "ijzeren muur"

- Blijf de Bleukstraat volgen tot aan de splitsing met de Boterbosstraat. (tegenover Home Ter Bleuk)
- Volg de Boterbosstraat (in de Boterbosstraat staat **bunker L27**. Deze is echter niet zichtbaar vanop de weg)
- Draai de Doornlaarstraat links in
- Neem de eerste straat rechts, de Stuyvenbergstraat
- Sla rechts de Raambeekweg in en vervolg deze tot het einde
- Steek de Mechelsebaan over en ga rechtdoor de Zandstraat in
- Aan het kruispunt draai je de Domien Liekenslaan rechts in
- Blijf deze weg vervolgen, in het verlengde kom je in de Oude Keerbergsebaan uit, vervolg deze
- Draai op het kruispunt aan de Sint-Janskapel linksaf
- Je komt terug in de Hoogstraat, waar we de wegbeschrijving gestart zijn

MONUMENTAAL ERFGOED MONUMENTALE VERHALEN

'T BRUGHUIZEKE

DIJK 10 – 2820 BONHEIDEN-RIJMENAM

Toen eind 18de eeuw een nieuwe Dijlebrug in gebruik werd genomen die voor de scheepvaart kon en moest opgedraaid worden, werd in een woning voor de brugdraaier voorzien. Vanaf 1788 tot 1988 werd de woning verhuurd en zijn alle bewoners bekend. Het is de enige brugwachterswoning uit de Oostenrijkse periode die nog langs de Dijle staat. Nadien werd de woning gerestaureerd onder impuls van de plaatselijke heemkring en door haar in beheer genomen. Vanaf de eerste zondag van juli t.e.m. Open Monumentendag is het elke zondag van 13u – 18u open voor publiek, hier vinden thematentoonstellingen plaats. Het Brughuizeke is beschermd als monument.

'T SMISKE

HOOGSTRAAT 52A - 2820 BONHEIDEN-RIJMENAM

't Smiske is een oud achttiende-eeuws boerderijtje met ook een bakhuys. Het bestond uit een kamer, een keuken met open haard, een kelder en zolderkamer, een stal en schuur. Er was een open ruimte tussen de boerderij en de bunker. Toen de heemkring 't Hoefijser het in gebruik nam in de jaren '70, werd hier de zaal tussen gebouwd. De boerderij werd ingericht met authentieke meubelen en gebruiksvoorwerpen. In de vroegere stal is eveneens een oud winkeltje in ondergebracht. Er werd een gebouw opgericht voor een mechanische klompenmakerij, waar ook demonstraties gegeven worden. In de zaal worden jaarlijkse thematentoonstellingen ingericht.

© Foto: Eddy Peeters

MONUMENTAAL ERFGOED MONUMENTALE VERHALEN

Een kastelenwandeling door Duffel

Kastelen spreken tot de verbeelding. Hoe oud ze zijn, wie er heeft gewoond en wat er zich heeft afgespeeld ... het blijft ons intrigeren. Duffel telt nog een aantal kasteelgebouwen. Eén ervan is al vele eeuwen oud. De andere zijn van recentere datum. Van een paar kastelen die geruime tijd terug zijn afgebroken, vinden we toch nog sporen terug. Graag trakteren we jou op een boeiende wandeling die leidt langs een stuk kastelengeschiedenis van onze gemeente. De wandeling loopt over een parcours van zo'n 5 kilometer. We starten bij het oudste gebouw: Ter Elst. De kasteelruïne staat in het park gelegen tussen de Ter Elst- en Norbertijnerlei. Dat wordt ons startpunt.

KASTEEL TER ELST

TER ELSTLEI, ZONDER HUISNUMMER

De kasteelsite is niet toegankelijk. Ze is om veiligheidsredenen afgesloten. Je kan er wel omheen wandelen. Een deel van de kasteelruïne staat in de steigers. De eigenaar, lokaal bestuur Duffel, werkt samen met Kempens Landschap aan een restauratieproject.

De oorsprong van dit kasteel gaat terug tot de verre Middeleeuwen. In de 12de eeuw was de site Ter Elst in bezit van de Hildinckhusens, oudst-gekende heren van Duffel. In 1356 werd het kasteeldomein eigendom van de abt van de Norbertijnerabdij van Tongerlo. Die bouwde het bestaande, omwalde kasteel uit tot een imposant gebouwencomplex met vier vleugels. Het was omringd door fraaie tuinen en boomgaarden.

Ter Elst kende een ware bloeiperiode als doorreis- en zomerresidentie. Regelmatig verbleven er hoge gasten, zoals Margaretha van York en Filips De Schone. Bij het uitbreken van de godsdienstoorlogen viel het doek over de 'luxehotel'-periode van Ter Elst. Vanaf eind 16de eeuw kreeg het kasteel een andere hoofdfunctie. Voortaan deed het dienst als woning voor de Duffelse parochiepriesters, die nota bene werden aangeleverd vanuit de abdij van Tongerlo.

De Franse Revolutie maakte een bruusk einde aan de Tongerlose periode. In 1799 werd het kasteel door de Franse bezetter aangeslagen en verkocht. De nieuwe eigenaar was Louis Hermans.

De familie Hermans liet drie kasteelvleugels afbreken en behield enkel het hoofdgebouw. In 1873 kreeg het domein een industriële bestemming. De familie Hermans richtte nabij het kasteel een steenbakkerij op. De bakstenen en dakpannen die ze produceerde, werden vervoerd via de vlakbij gelegen Neterivier. Het bedrijf overleefde WO I niet. Intensieve bombardementen hadden de bedrijfsinstallaties te zwaar beschadigd. Ook het kasteel was danig toegetakeld.

In 1923 kwam het gehavende kasteeldomein opnieuw in handen van een andere industrieel. De nieuwe eigenaar was de Antwerpse ondernemersfamilie Bollekens. Die startte er een carrosseriebedrijf op. De Bollekens-clan liet de kasteelruïne voor wat ze was. Onbewoond, takelde die steeds verder af.

Kasteel en omgevende site werden in 1972 eigendom van de gemeente Duffel. De ruïne kreeg het statuut van beschermd monument in januari 1973. Een paar jaar later startte de eerste restauratie, met focus op het behoud van wat nog restte. In september 1982 stelde het lokaal bestuur de opgeknapte kasteelruïne en het kasteelpark open voor het publiek.

Nog geen dertig jaar later bleek het monument alweer in nood. Waterinfiltratie, het verzanden van voeg- en legmortel uit de jaren 1980 en plantengroei bovenop de muren hebben op bepaalde plaatsen scheurvorming veroorzaakt. De kasteelruïne wordt de komende jaren opnieuw gerestaureerd.

Het vervolg van onze kastelenwandeling gaat doorheen het park. Neem daartoe het pad dat parallel loopt met de dijk en stap in noordoostelijke richting (met de rug naar de ruïne). Eenmaal voorbij taverne De Lage Polder en de tegenoverliggende speeltuin, stap je nog steeds rechtdoor doorheen het Muggenbergpark. De parknaam verwijst naar het Kasteel van Muggenberg.

HET VERDWENEN KASTEEL VAN MUGGENBERG

Wanneer het complex precies gebouwd werd, is niet bekend. Wel weten we dat het in de 14de eeuw al bewoond was. In de 15de eeuw kwam het kasteeldomein in handen van de familie Van Merode, heren van Duffel. Zij legden er dreven, boomgaarden, vijvers aan. Vanaf de 18de eeuw specialiseerde de eigenaar zich in de teelt van nieuwe peersoorten. Een pentekening toont ons hoe het kasteel er rond 1730 uitzag.

Begin 19de eeuw is het kasteel gesloopt. De hovenierswoning, de kasteelhoeve en de stalling bleven nog tot de jaren 1970 overeind. De kasteeltuin van weleer werd tot 1914 als tuinbouwbedrijf uitgbaat door burgemeester Louis Sels. Het telde 46 grote serres waarin hij vooral aardbeien, druiven en chrysanten kweekte. Bij het uitbreken van WO I is het serrecomplex volledig vernield.

Het gemeentebestuur herbestemde het kasteeldomein van weleer eind jaren 1970 als parkgebied.

Stap rechtdoor en wandel het park uit via de opgaande helling, naar de dijk toe. Stap de dijk op naar links tot je op de wegbrug over de Nete komt. Steek eerst de weg over en stap dan naar rechts naar de andere Nete-oever. Eenmaal de Nete over, neem je de afslag naar links. Stap rechtdoor de Handelsstraat in tot je bij Kasteel Perwijs komt.

KASTEEL PERWIJS HANDELSSTRAAT 2

Kasteel Perwijs(broeck) werd gebouwd in 1849-1850 door Jan-Baptist Van Hoken, belastingontvanger van Duffel. Het neoclassicistische landhuis had een riante tuin met vijver. Aan de straatzijde was het domein afgezet met een ijzeren hek. De familie Van Hoken gebruikte het kasteel naderhand enkel als buitenverblijf.

In 1901 verkochten zij het aan een Brusselse rentenier, de Coorebijter. Na de bombardementen van 1914 moest het kasteel hersteld worden. In 1933 kwam het ganse eigendom in handen van het gemeentebestuur.

Twee jaar later deed die het kasteelgebouw opnieuw van de hand. Het kasteelpark is tot vandaag nog steeds gemeentelijk bezit. Sinds 8 december 2000 is dit kasteelgebouw in de Handelsstraat beschermd als monument.

Even meegeven dat je om de hoek de iconische en intussen naar cultureel centrum herbestemde Cinema Plaza treft.

Keer terug op je stappen en wandel de brug op, steek ze over en neem de afdaling onmiddellijk rechts langs de rivier. Stap een 300-tal meter rechtdoor. Intussen wandel je eerst voorbij het gemeentehuis (links), dan voorbij een huizenrij (Gemeentestraat), vervolgens passeer je een plein aan je linkerzijde. Stap het plein helemaal voorbij en ga nog steeds rechtdoor tot je aan je linkerzijde een afdalende helling ziet. Wandel naar beneden en betreed het kasteeldomein De Locht.

KASTEEL DE LOCHT LIERSESTEENWEG 44

In 1856 liet baron Bernard De Fauconval hier, nabij de grens met Lier, een landhuis bouwen. Het kreeg de naam 'Kasteel de Baent' en later 'Kasteel De Locht'. Vóór WO I was het woonhuis voor de fabrieksdirecteur en zijn familie. De Locht was immers lange tijd een bedrijfsterrein. Achtereenvolgens was er een stokerij, dan een meststoffenfabriek, een kaarsenfabriek, een conservenfabriek, een oliepletterij en tenslotte een margarinefabriek. Na lang onbewoond te zijn geweest, werd het ganse domein in 1966 gemeentelijk eigendom. De bouwvallige fabrieksgebouwen zijn in de periode 1968-1973 afgebroken. Het lokaal bestuur renoveerde het kasteel en legde op de site een park aan. In 1968 was De Locht een tijd lang een gemeentelijk cultureel centrum. Het bijgebouw is rond de eeuwwisseling omgebouwd naar fuifzaal en scoutslokalen. Het kasteel doet dienst als werk- en vergaderplaats voor lokale verenigingen en gemeentelijke initiatieven.

Verlaat kasteelsite De Locht via de ingang aan de straatzijde en stap naar links de Liersesteenweg uit tot aan het rondpunt. Steek daar de straat over en vervolg je weg zo'n 700 meter rechtdoor, doorheen de Leopoldstraat en de Kerkstraat. Aangekomen bij de Sint-Martinuskerk, stap je rechts de straat met de naam Rooienberg in. 200 meter verder zie je links Kasteel Gevers opduiken.

KASTEEL GEVERS ROOIBERG 21B

Om zijn kroostrijke gezin te verzekeren van zomers in de gezonde buitenlucht, kocht de Antwerpse industrieel Eugène Gevers in 1865 een Duffels buitenverblijf aan : een meer dan 5 hectare groot domein met landhuis. Dit 'kasteel', een ontwerp van architect Jan Pieter Cluysenaar, was amper 15 jaar eerder gebouwd.

Het domein bleef 60 jaar lang in handen van de familie Gevers. Na WO I kwam het in bezit van de Duffelse kloostergemeenschap. Die bouwde het kasteel om naar een ziekenhuis voor psychiatrische patiënten. Ook de kasteeltuin kreeg een hospitaalfunctie.

Tijdens WO II eisten verschillende legereenheden het gebouw op. In 1946 kreeg Kasteel Gevers een nieuwe invulling. Een halve eeuw lang deed het dienst als onderwijsinstelling voor verpleegkundigen.

In 2006 kreeg het gebouw een museumfunctie. 'Het Gasthuis' etaleerde negen jaar lang een collectie rond verpleging en verzorging. Het museum ging eind december 2015 dicht.

Nog iets over de straatnaam... Rooienberg verwijst naar de naam van een burcht die hier ooit werd gebouwd. Het was een omgracht kasteel met meerdere vleugels. Het verdween al lange tijd geleden uit het dorpsbeeld.

Om terug bij het startpunt van deze wandeling te komen, wandel je terug naar de kerk toe en stap je rechtdoor naar de Hondiuslaan. Stap daar de parkzone in en vervolg je weg naar rechts. Je komt terug bij kasteelsite Ter Elst.

MONUMENTAAL ERFGOED MONUMENTALE VERHALEN

INSTITUUT VAN DE URSULINEN MET WINTERTUIN BOSSTRAAT 9

In 1841 kwamen de eerste Ursulinen uit Tildonk naar Onze-Lieve-Vrouw-Waver om het volksonderwijs voor meisjes in de parochie uit te bouwen. Om inkomsten te hebben startten ze ook met een betalende kostschool. De progressieve en degelijke onderwijsaanpak van de zusters deed het "pensionnat de demoiselles" in korte tijd uitgroeien tot een internationaal befaamde instelling.

Dit komt ook tot uiting in de architectuur, waarbij heel wat stijlen zoals neoclassicisme, neo-empire, neoromaans, neogotiek en eclectisme tot het progressieve art nouveau gecombineerd worden tot een indrukwekkend geheel op een domein van 10 hectaren. De vele torens vormen de typische skyline die het dorp de bijnaam "Torekenswaver" gaf. De elegante wintertuin in art nouveau uit 1900 was een passende ontvangstruimte voor de vele dikwijls buitenlandse leerlingen en hun bezoekende ouders. Het feeërieke licht- en kleurenspeel van de glas-in-loodkoepel met rijke symboliek (ochtend – dag – avond) laat niemand onberoerd. De oorspronkelijke meubels, beelden, centrale fontein, staanders met planten, vloer- en wandbetegelingen vormen een aangename harmonie.

Ook de Ursulazaal, de Alpenzaal, de pianogalerij, de feestrefter, de La Fontainerefter, het oratorium, de kloosterkerk ontworpen door Careels en het park met een schat aan follies dragen bij tot het bijzondere karakter van het als monument beschermde instituut.

Bezoek is een aanrader !

Dit gebeurt telkens in groepsverband met gids, maar individueel aansluiten mits reservatie is mogelijk :

www.visitwintertuin.be

Momenteel loopt het project “Gethsemane: van Hof van Olijven naar bloeiende wintertuin” met verbeteringen rond de planten en bloempotten in de wintertuin. We zetten via een digitale presentatie dit project en bovendien 360° foto's van ursulazaal, wintertuin, kloosterkerk en oratorium in de kijker samen met een filmpje met de voorstelling van het WOW-project (Wonderful Winter Garden).

DOMEIN ROOSENDAEL

ROOSENDAEL (ZIJSTRAAT LANGE ZANDSTRAAT)

Roosendael dankt zijn naam aan de cisterciënzerinnenabdij, omstreeks 1221 opgericht aan de Grote Nete. Tijdens de godsdienstoorlogen in de 16de eeuw kreeg de abdij het zwaar te verduren : ze werd meermaals geplunderd en onder het calvinistische bewind zelfs afgebroken. De heropbouw startte pas in 1648. De ringgracht en het pesthuis zijn restanten uit die tijd. Tijdens de bloeiperiode in de 18de eeuw werden onder abdis Agnes Haegens het imposante poortgebouw (1777) en het koetshuis (1781) opgetrokken.

In 1797 werden onder het Franse bewind de zusters voorgoed verdreven. De abdij werd verkocht en grotendeels gesloopt. De nieuwe eigenaars legden een Engelse tuin aan. Ook de beschermde ijskelder dateert uit deze periode.

Tijdens WOI namen Duitse troepen de abdijsite in, waarop Belgische soldaten het classicistische kasteel vanuit Waarloos in brand schoten. De restanten bleven als ruïne bewaard. In 1920 werd het kasteel vervangen door het huidige landhuis. Roosendael kwam in verval tot er in 1960 een jeugdverblijfcentrum ingericht werd, een functie die het vandaag nog altijd vervult. Sinds 1967 is het domein een beschermd landschap. In 2004 werd vzw Kempens Landschap eigenaar en werkt het samen met vzw Roosendael aan een duurzaam beheer. De combinatie van natuur en cultuur vormt de grootste aantrekkingskracht van Roosendael.

Rondleidingen en andere info : www.roosendael.be

KASTELEN

In de 18de en 19de eeuw was Sint-Katelijne-Waver een geliefde plek als buitenverblijf van de adel en de hogere burgerij. Dit weerspiegelt zich in de talrijke kastelen die je vooral in de woonkern Elzestraat aantreft, zoals Zorgvliet, het Sint-Michielskasteel en Rozenhout. Lombaardstein gaat zelfs terug tot de 14de eeuw. De kastelen Borgerstein, Roosendaal en Heisbroek zijn inmiddels verdwenen, evenals veel vroeger de burcht van de Bemortel of Bermoorter.

Het **Sint-Michielskasteel** in de Groenstraat werd onlangs voorbeeldig gerestaureerd. De geschiedenis van het kasteel gaat terug tot 1784 toen magistraat Henri de Villers, verbonden aan de Grote Raad van Mechelen het kasteel liet bouwen. Het domein verwisselde in de 19de eeuw meermaals van eigenaar, altijd gaat het om rijke bezitters met lange namen. In 1834 was het domein met kasteel, park, lustbos, hof, huis en bouwland bijna 9 ha groot, ongeveer het dubbele van de huidige oppervlakte. In 1854 werd het kasteel uitgebreid met de twee zijvleugels.

Bewoner baron August van Reynegom de Buzet gebruikte voor het eerst de naam 'Château Saint-Michel'. De zeer gelovige baron was één van de oprichters van de Sint-Augustinus-parochie in de Elzestraat (1886) en promotor van de bouw van de kerk in 1888-1889.

Louis De Roeck, meubelfabrikant, gaf het kasteel in de jaren 1930 zijn bijzondere interieur in art deco met interessant gebruik van fineerhout, een nieuwe techniek uit de Verenigde Staten. Het echtpaar De Roeck trok in 1964 naar Brussel. Het kasteel stond jaren leeg, tot het in 1970 door het gemeentebestuur werd aangekocht. De gemeente was de tiende eigenaar van het kasteel. Het kasteel en het park werden in 1981 als monument en dorpsgezicht beschermd. Het kasteel werd vele jaren verhuurd voor culturele activiteiten en voor de afdeling woord en dans van het conservatorium. In 2017 werd met een grondige restauratie van het kasteel gestart. Zowel de buitenzijde als interieur werden door specialisten aangepakt. Het gemeentebestuur stelde als concessiehouder Sisera aan die er sinds juli 2019 een restaurant, feestzaal en ruimte voor allerlei evenementen uitbaat.

(zie www.kasteelsintmichiels.be)

GROENTEMUSEUM 'T GROM OP DE SITE VAN DE MIDZEELHOEVEN

MIDZELEN

't GROM opende in september 2006 als eerste interactief doe-museum rond groenteteelt in Vlaanderen op de interessante site van de Midzeelhoeven. De site komt al voor op oude kaarten vanaf de 15de eeuw. Rond een gemeenschappelijk erf liggen Midzeelhoef I en II, in vervlogen tijden pachthoeven van abdij Roosendaal. Midzeelhoef I dateert uit 1701 en heeft de typische woonindeling van een hoeve uit die tijd met beste kamer, kelderkamer, haard, moosbank...

Let op het kaaskot en de jaarankers.

Midzeelhoef II dateert van 1712. Het gemeentebestuur kocht de hoeves aan in de jaren zeventig en zorgde voor de bescherming als monument en dorpsgezicht. Op deze plaats organiseerde de heemkundige kring Erf en Heem talrijke culturele activiteiten. De unieke collectie tuinbouwvoorwerpen en ander erfgoed die de vereniging verzamelde vormde de basis voor de oprichting van vzw Midzeelhoef die museum 't GROM inrichtte in de gerestaureerde schuren en een aanpalende moderne nieuwbouw en bijhorende didactische tuinen.

't GROM is uitgegroeid tot een belangrijk educatief centrum voor groenten en groenteteelt op een aantrekkelijke site.

Info : www.tgrom.be

In de fusiegemeente Sint-Katelijne-Waver zijn heel wat hoeven overgebleven, dikwijls uit de 18de eeuw. We vermelden de Goorboshoeve (een pachthoeve van Roosendaal, 1697 op het muuranker), de Schaapstalhoeve (1780), Sandhoeve, Hoeve Slaapt in 't Stro (1734, een mooie legende vertelt dat het hier hevig gespookt heeft), de Kleine Bullemhoeve (1772, met beschermde schuur in vakwerkbouw), de Borgersteinhoeve (met een verleden dat tot in de 15de eeuw teruggaat), en nog veel meer.

HOOGHUIS

Het hooghuis op de hoek van de Mechelsesteenweg en de ring R6 was ooit een deel van een hoeve die achtereenvolgens Wijnants-, Mols- en Torfhoeve werd genoemd. De oudste bekende geschreven bron is een schepenaakte van 1615.

Bouwhistorische bronnen plaatsen het stenen gedeelte al rond 1500. De bak- en zandsteen architectuur sluit aan bij de laat middeleeuwse burgerlijke bouwkunst en duidt op de hoge stand van de eigenaars. Het gebouw beschikte over een dubbele duiventoren. Ook de aanwezigheid van een herenkamer, de afwerking van het gebouw en de zeer bijzondere dakconstructie wijst op de rijkdom van de eigenaars. In de 18de eeuw plaatsten bovendien de sierlijke rococodeur met schelpmotief. In 1988 werd de monumentale, langs de straatkant aangebouwde schuur gesloopt. Het hooghuis verkeerde toen al in een sterk vervallen staat. De huidige eigenaar liet het gebouw in 2005-2006 onder leiding van architect Serneels restaureren en gaf het een nieuwe bestemming als Immo-kantoor. Naast het hooghuis werd een modern "laaghuis" in glas en roestbruin Cortenstaal gezet dat mooi contrasteert met het oude gebouw dat opnieuw een heuse blikvanger is geworden.

DORPSPLEIN ONZE-LIEVE-VROUW-WAVER

Het markante, in 2003 als monument beschermde neogotische ensemble van kerk, raadhuis en pastorie dateert uit het begin van de 20ste eeuw. Provinciaal bouwmeester Eduard Careels ontwierp de vergroting van de kerk waarbij hij de laatromaanse vieringtoren uit de 13de eeuw en het gotische koor uit de 16de eeuw behield. De kerk kreeg vier beuken en een fraaie, 68 meter hoge westertoren.

Tijdens de slag om Dorpveld in 1914 raakten de drie gebouwen zwaar beschadigd. In 1921 werd het geheel onder leiding van Careels terug opgebouwd.

De waterpomp in het midden van het driehoekige dorpsplein werd in 1870 gestoken om het dorp van zuiver drinkwater te voorzien, na een cholera-epidemie die aan vele dorpeligen het leven kostte. Tussen de kerk en het raadhuis werd in 1926 een oorlogs- en Heilig Hartmonument opgericht, ontworpen door beeldhouwer Bruno Gerrits. Op het punt van het dorpsplein zie je een kleine rozentuin ter herinnering van de Waverse rozenkwekersfamilie Lens. Vooral Louis Lens is bekend voor zijn vele bijzondere rozenvariëteiten die meermaals internationale prijzen kregen.

BORGERSTEIN (VOORMALIGE SINT-JOZEFSEMINARIE)

Om tegemoet te komen aan het toenemende aantal priesterroepingen liet kardinaal Jozef Van Roey tussen 1933 en 1936 het Sint-Jozefseminarie optrekken. De naam is ontleend aan de heilige Jozef, patroon van België, van de Katholieke Kerk en van de kardinaal. Bij het ontwerp werd gekozen voor een gewaagde combinatie van neoromaans en art deco. Het werd een gigantisch gebouwencomplex dat autoriteit uitstraalt.

Twee enorme vleugels – de voorste 160 meter lang, de achterste 220 meter – zijn verbonden door drie tussengebouwen. Centraal achterin ligt de kapel met een klokkentoren van veertig meter hoog. Het beeldhouwd hoofd van architect Simon Van Craen kijkt nog altijd van op de klokkentoren van de kapel uit op het domein. De kapel was een 'oefenkerk' waar de seminaristen alle rituelen van de eucharistie aanleerden. De prachtige art deco-glasramen zijn ontworpen door Louis Crespin en uitgevoerd door Florent Colpaert, een van de belangrijkste glazeniers van het interbellum. Onder de ramen hangt een wel zeer moderne kruisweg gecreëerd met tegeltableaus. Vanaf het midden van de jaren 1950 ging het snel bergaf met de priesterroepingen en tien jaar later stond het complex bijna leeg. In 1974 kocht vzw Borgerstein de gebouwen aan van het aartsbisdom. Vandaag is het één van de grootste voorzieningen voor de opvang van volwassen personen met een handicap en van bejaarden.

DRIERADERSKAPEL

De Drieraderskapel in de Berkelei dateert van 1749. Tien jaar eerder werd op die plek een mysterieus Mariabeeldje in een boom aangetroffen. Snel kwam een 'buitengewone devotie' en 'grote toeloop' op gang. Gedurende de tweede helft van de achttiende eeuw bleef de reputatie van de kapel als bedevaartbestemming groeien en zoals gebruikelijk hadden er in die periode ook enkele miraculeuze genezingen plaats. Ook in de negentiende eeuw vonden bedevaarten plaats, meestal om genezing van allerlei ziekten af te smeken. De kapel stond dan ook bekend onder de naam

Onze-Lieve-Vrouw-ter-Koorts.

Ook nu nog hangen in het interieur krukken, door onbekende bedevaarders naar de kapel gebracht. Het altaar werd in 1759 vervaardigd door Pieter Verhulst, meester beeldhouwer uit Mechelen. Het (gerestaureerde) altaarschilderij dateert vermoedelijk van na 1765. De kapel met het mooie dreefje van geknotte linden werd in 1749 als monument en als landschap beschermd.

MILITAIR ERFGOED

Sint-Katelijne-Waver heeft meer dan veertig bunkers, betonnen relictten van de KW-linie die even voor WO II werden gebouwd. Maar nog indrukwekkender is het militaire erfgoed dat een rol in de voor de beide deelgemeenten desastreuze WO I heeft gespeeld: fort Midzelen en de schansen Bosbeek en Dorpveld.

FORT MIDZELEN

Om weerstand te kunnen bieden aan de moderne belegeringsartillerie wordt in 1905 besloten om een buitenste fortengordel rond Antwerpen uit te bouwen. Zo wordt in 1906 van start gegaan met de bouw van een gepantserd fort in ongewapend beton. Het duurde tot 1912 voor de ruwbouw van het sterkst bewapende fort van deze gordel klaar was. In 12 gepantserde draaikoepeles worden 12 kanonnen en twee houwitser opgesteld. Het grote fort of fort Midzelen telde zo'n 500 manschappen o.l.v. majoor Renaux toen op 28 september 1914 de Duitse aanval begon. De moderne vesting was echter niet berekend op de nieuwste, zware 420-mm-granaten van elk 923 kg! Een ononderbroken beschieting van meer dan 30 uur maakte het fort tot een ruïne...

Op 29 september werd een munitiemagazijn geraakt, dat met een geweldige ontploffing in de lucht vloog. Er vielen 60 doden en ongeveer evenveel gewonden. Dezelfde dag werd het brandende fort ontruimd. Van de acht gebombardeerde "Antwerpse" forten werd dit fort het zwaarst beschoten. Na WO II werd het fort gedeclasseerd en werd het privé-eigendom.

SCHANSEN DORPVELD EN BOSBEEK

In 1911 werden ten oosten en ten westen van de dorpskom van Sint-Katelijne-Waver twee schansen van ongewapend beton gebouwd als deel van de buitenste fortengordel rond Antwerpen. Dorpveld zou de tussenruimte met het fort Midzelen verdedigen; Bosbeek het gebied tot aan het fort van Koningshooikt.

Wanneer de Duitse troepen aanvallen krijgt de vestinggordel het hard te verduren. De belangrijkste aanval werd geconcentreerd in de zone Mechelen – Lier, waar de schansen gedurende drie helse dagen beschoten worden met granaten. Bosbeek werd zwaar getroffen, de schade met onder meer een ingestorte verdieping is nog steeds te zien. De zwaar beschadigde schans werd tegen 1 oktober door de bemanning ontruimd. Schans Bosbeek is goed bewaard en daarom in 1998 als monument beschermd. Het is in privé-handen en niet te bezoeken.

De lotgevallen van Dorpveld zijn spectaculair. Van alle Antwerpse verdedigingswerken is de schans de enige die stormenderhand veroverd moest worden. Een monument dat op 15 november 1931 ingehuldigd werd, herdenkt de "Slag om Dorpveld". Nog jaarlijks wordt op de laatste zondag van september aan deze schans een mooie en goed bijgewoonde herdenkingsplechtigheid georganiseerd.

MONUMENTAAL ERFGOED MONUMENTALE VERHALEN

HEEMMUSEUM HET MOLENIJZER HEUVEL 41B, 2580 PUTTE

Reeds tientallen jaren zorgt Heemkring Het Molenijzer voor het beheer en behoud van het lokale erfgoed in de gemeente. Als belangrijkste realisatie is er na meer dan een halve eeuw een immens heemmuseum op de Ixeneuvel. De leden zorgen dus voor het bewaren en restaureren van voorwerpen en voor de verdere uitbouw van het heemkundig museum. Eens door de deur komt men er in een sfeer waar groen, rust en nostalgie de boventoon voeren. U maakt er kennis met het dagelijkse leven van het nabije en verre verleden.

Binnen de muren van het museum vindt de bezoeker een schat aan informatie over het verleden van onze gemeente. Kenmerkend voor het museum is de in alle opzichten breed samengestelde collectie. Hierin staat het dagelijkse leven in de Kempen in al zijn facetten centraal.

Het Lingerie- en Ondergoedmuseum is een apart museum op dezelfde site, maar is wel in de schoot van het heemmuseum ontstaan. Naar aanleiding van een tentoonstelling in dat thema in 2005 is het een jaar later tot apart museum uitgegroeid. Men krijgt er een unieke inkijk in lingerie, ondergoed, nachtkleding van de vroegere jaren.

De heemkring beheert ook een documentatiecentrum dat verschillende informatiestukken omvat die van belang zijn voor de geschiedenis van onze gemeente. Het gaat hier onder andere over boeken, kranten en tijdschriften, foto's, affiches, enzoverder. Het documentatiecentrum bevat ook een afdeling genealogie waar aktes van geboorten, huwelijken en overlijdens en rouwprenten opgeslagen zijn van mensen die in Putte geboren en/of overleden zijn of die in Putte gewoond hebben.

Jaarlijks kan u in het heemmuseum in normale omstandigheden terecht tijdens de zondagopeningen vanaf half juni tot eind september van 14u tot 19u. Je kan tevens groepsbezoeken reserveren en deelnemen aan ruildagen. Er worden doorheen het jaar ook heel wat andere activiteiten georganiseerd.

© Foto: Heemkring Het Molenijzer

PRIEELTJE HEUVEL 41 B, 2580 PUTTE

© Foto: Davidsfonds Putte-Beerzel-Grasheide-Peulis

Het historische Prieeltje is een stukje patrimonium in neogotische bouwstijl dat dateert van de 19e eeuw. Een prieeltje is de voorbode van het hedendaagse tuinhuisje, zij het met iets meer klasse en stijl. In sommige geschriften is terug te vinden dat dit de stoeiplaats was voor de 'Heren' met hun mogelijke maîtresses of concubines. Natuurlijk was het evengoed dienstig als ontmoetingsplaats voor een gezellig kransje of familie- of vriendenbijeenkomsten.

De oorspronkelijke ligging ligt zo kort bij het voormalige Kasteeltje van Namen, herberg en tijdelijke verblijfplaats van Alice Nahon, dat er een sterk vermoeden bestaat dat ook deze Putse dichteres hierin ooit vertoefd zou hebben. Uit notariële akten van 1950 kan worden besloten dat het pand ook een rechtstreekse uitweg had naar de Beerschelbaan (nu Mechelbaan) en dat het pand van het vroegere kasteeltje van Namen één geheel vormde met het pand waar het prieeltje stond.

In 2008 vernam Davidsfonds dat Natuurpunt de ruïnes van dit pareltje van bouwtechniek ontdekt had in een achtertuin in de Molenlei in Putte. Davidsfonds stelde zich al vrij vlug kandidaat om het af te breken met de bedoeling het later op een gemeenschappelijke plaats terug op te bouwen. De specifieke steenvorm, in die vorm gebakken, het mooie metselwerk, de authentieke raamconstructie en de uitzonderlijke dakconstructie waren de sterkste aantrekkingskracht om deze uitdaging aan te gaan. Ze wilden dit mooie stukje geschiedenis niet verloren laten gaan.

In 2013 werd, na de nodige toestemmingen, begonnen met de zorgvuldige afbraak. Overblijfselen van de ramen, de vloer en de vensterdorpels werden bewaard en samen met de stenen, gesorteerd per soort en opgeslagen op de terreinen van Heemkring Het Molenijzer. In 2016 werd effectief gestart met de voorbereiding voor heropbouw: plannen maken, informatie opzoeken en kostprijen berekenen. Met de goedkeuring van het gemeentebestuur werd dan in 2017 de eerste steen gelegd op de huidige locatie. In 2018 werd het officieel geopend.

Er werden door Davidsfonds een paar foto's teruggevonden van omstreeks 1930 waarop het gebouwtje al duidelijke ouderdomsverschijnselen begon te vertonen. In de kadastrale archieven is nergens een spoor te vinden van een bouwvergunning omdat die toentertijd nog niet vereist was. Verschillende inwoners van Putte herinneren zich nog het oorspronkelijke gebouw en hebben er zelfs in vertoefd. Kadastrale informatie wijst erop dat het eigendom is geweest van verschillende families.

HOOGHUIS

TINSTRAAT 9A, 2580 PUTTE

De 19de eeuwse langgestrekte hoeve annex Hooghuis bevindt zich nabij een dreef die leidt naar het voormalige hof nabij de Heerkenshoeve. Het gebouw bestaat uit een hoger woonhuisgedeelte, een stalgedeelte en een authentiek bakhuis ten zuidoosten van het erf. De hoeve werd volledig gerenoveerd en ingericht als doorgangswoning voor het OCMW. Natuurpunt De Putter heeft op heden in dit Hooghuis een nieuwe stek gevonden, waar zij regelmatig activiteiten organiseren zoals wandelingen in het aangrenzende natuurgebied 'Heerkenshoeve'.

TER SPEELBERGEN

PEREDREEF 5, 2580 PUTTE

Ter Speelbergen is een traditionele Kempense hoeve. In 1951-1952 bouwde Jozef Weyns zelf zijn huis volgens eigen inzichten met authentieke materialen die hij heeft gered en gerecupereerd uit hoeves en gebouwen in heel Vlaanderen. Deze heemstee geldt als rechtstreekse voorloper van Bokrijk, het openluchtmuseum waarvan Jozef Weyns ook de conservator was. Het verhaal van de bouw en inrichting van het huis werd te boek gesteld in *Het verhaal van ons huis*, in 1954 uitgegeven bij het Davidsfonds. Verder herbergt het domein Ter Speelbergen een schuurtje afkomstig uit Kasterlee en een grote tuin waar zich tevens een kleine boomgaard bevindt. Ook een bakhuis afkomstig uit Diepenbeek werd op traditionele manier in de tuin van Ter Speelbergen heropgebouwd. Het moest verdwijnen voor de aanleg van de Boudewijnsnelweg E313. Het domein werd vroeger een echte ontmoetingsplaats voor vrienden en kennissen.

Na de dood van Jozef Weyns, en later van zijn vrouw, was de plek enkele jaren onbewoond. De vzw Kempens Landschap verwerft het domein Ter Speelbergen in 2006. Zo wordt het publieke karakter van de site verzekerd. De opdracht van de vereniging leunt nauw aan bij het gedachtegoed van wijlen dr. Jozef Weyns: de verwerving, de bescherming, de valorisatie en het gebeurlijk herstel van leefmilieu, landschap, natuur- en cultuurpatrimonium in de provincie Antwerpen en inzonderheid de instandhouding, het beheer, de ontsluiting en publieksgerichte openstelling van haar bezit. De kantoren van de vzw zijn tot op heden in het woonhuis gevestigd. vzw Speelbergen-heem-dr. Jozef Weyns kwam in die tijd ook tot stand om het patrimonium en erfgoed van Jozef Weyns in stand te houden en mee te ondersteunen en te communiceren. Zij organiseren op het domein regelmatig culturele activiteiten.

Dankzij deze bestemming kan u er als bezoeker regelmatig terecht. Ter Speelbergen blijft een gastvrij huis en iedereen is er van harte welkom.

© Foto: vzw Speelbergen-heem-dr. Jozef Weyns

© Foto: gemeente Putte

OUDE GEMEENTEHUIS ALICE NAHONSTRAAT 4, 2580 PUTTE

Het oude gemeentehuis van Putte kent een zeer rijke geschiedenis. Het is een monument opgetrokken in rococostijl door architect Jan Pieter Bauerscheit de Jonge, een belangrijke bouwmeester in die tijd. Het heeft een mansardedak, een geknikte dakvorm waarbij de onderste vlakken steiler zijn dan de bovenste. Het gebouw is beschermd omwille van de historische en artistieke waarde. Het werd gebouwd in 1748 en werd oorspronkelijk als jachtslot gebruikt door de Ridders van Pitseburg, een christelijke ridderorde ten tijde van de kruistochten, die steeds meer gronden en jachtrechten verwierven.

Tijdens de Franse Revolutie werd het gebouw in beslag genomen als nationaal goed en verkocht aan notaris Jan Baptist Borré. Sindsdien is het lang in particulier bezit gebleven en heeft het onder andere verschillende keren gefungeerd als notariswoning, vandaar de bijnaam 'het notarishuis'. De laatste notaris die erin woonde was Louis Mertens, die daarnaast ook burgemeester was.

In 1938 kwam het in het bezit van de gemeente en later werden er renovatiewerken uitgevoerd met de bedoeling het om te vormen tot gemeentehuis en gemeentelijk park.

Na WO II nam het gemeentebestuur er zijn intrek. De overgang van een oorspronkelijk T-vormig naar een rechthoekig gebouw gebeurde bij verbouwingswerken in 1957.

Eind jaren '80 werd het gemeentehuis gerestaureerd en verder uitgebreid naar het ontwerp van Puts architect Robert Lamonte. Ook de tuin werd aangepakt en omheind, van een slotgracht was geen sprake meer. Een kleine 10 jaar geleden verhuisde het gemeentebestuur en -personeel naar het huidige nieuwbouw gemeentehuis.

Momenteel doet een deel van het oude gemeentehuis dienst als één van de locaties voor de buitenschoolse kinderopvang. Er worden boven in de raadzaal nog steeds huwelijksceremonies gehouden.

GROTE KRANKHOEVE EN DE PEULTEN

KRANKHOEVELEI 2, 2580 PUTTE

De Grote Krankhoeve ligt op de hoek van de Krankhoevelei en de Mechelbaan in Peulis. De oudste vermelding van de hoeve dateert van 1340. Ze was toen in het bezit van het Krankenhuis van de Mechelse begijnen. In 1714 werd de huidige hoeve gebouwd. De hoeve bestaat uit een langgerekt, bakstenen woonstalhuis, met een parallel wagenhuis ten zuiden ervan. In 1982 werd de hoeve beschermd als monument en samen met zijn onmiddellijke omgeving een echt dorpsgezicht. Na meer dan 20 jaar te hebben leeggestaan is de restauratie opgestart.

De Paalten of Peultenbossen hoorden bij de Grote Krankhoeve die aan de overkant van de Mechelbaan staat. Het bos kent een rijke geschiedenis, in de middeleeuwen was het een jachtgebied van Keizer Karel. Later in WO I is er hard gevochten. Enkele Duitsers lieten er het leven. Voor WO II zijn door Belgische soldaten en burgers vele betonnen bunkers gebouwd om de KW-lijn (Koningshooikt-Wavre) te verdedigen en zo de oostelijke vijand tegen te houden. In totaal staan er in Peulis nog 13 waarvan 4 in en rond de Peultenbossen. In de oorlog zijn er toen veel eiken met de hand afgezaagd en weggevoerd. De dunne stammen moesten dienen om in het open veld te planten, zodat de geallieerden met hun vliegtuigen niet konden landen. De stammen noemde men de "Rommelasperges".

Grote delen van het bos zijn nog eigendom van OCMW-Mechelen met een langdurige huur voor Natuurpunt, die ook enkele percelen aankocht. Het Peultenbos heeft een grote biologische waarde en vormt een geklasseerd landschap samen met de Grote Krankhoeve. Het bosgebied van bijna 20 ha wordt nu vooral gebruikt als ontspanning door wandelaars.

NATUURGEBIEDEN / KAPELLEN BEGRAAFPLAATSEN

Naast de hierboven beschreven monumenten zijn er nog heel wat andere plaatsen te bezoeken in onze gemeente met een bepaalde erfgoedwaarde. Putte is namelijk ook rijk aan landschappelijk, religieus en funerair erfgoed.

Er zijn in Putte verschillende natuurgebieden te vinden. In elke deelgemeente kan je minstens één gebied vinden waar je de natuur op zijn mooist kan ontdekken. Veel van deze gebieden vallen onder het beheer van Natuurpunt. Op de website van de Putse afdeling Natuurpunt De Putter (<http://www.natuurpuntdeputter.be/>) kan je meer informatie vinden over de historiek van deze natuurgebieden en hun natuurwaarde.

Naast de vier Putse kerken, één in elke deelgemeente, telt onze gemeente ook nog verschillende kapellen. Sommigen ervan zijn afgebroken, anderen zijn tot op heden nog steeds aanwezig. Van verschillende kapellen is heel wat informatie geweten, van anderen is minder info beschikbaar. Heemkring Het Molenijzer heeft tien jaar geleden een publicatie uitgebracht waarin een mooi overzicht te vinden is van verschillende grote en kleine kapellen. Zowel meer uitleg als foto's van de kapellen zijn in deze brochure te vinden. Ben je geïnteresseerd en zou je graag zo een brochure ontvangen voor een prijsje? Contacteer dan gerust de heemkring.

In elk van onze vier deelgemeenten bevindt zich een begraafplaats. Elk van deze kerkhoven heeft een heel eigen karakter. Vroeger waren deze echter niet allemaal op de huidige plek gelegen. In 2011 is er met medewerking van Tamara Ingels en anderen een brochure uitgebracht waarmee men kan kennismaken met de rijke funeraire symboliek en geschiedenis van de begraafplaatsen van Putte en zijn deelgemeentes. Interesse om deze brochure te verkrijgen? Contacteer dan de cultuurdienst.

OPEN MONUMENTEN DAG

ZONDAG

13
09
2020

DE CORONACRISIS HOUDT ONS ALLEMAAL IN DE BAN EN BLIJFT ONS DWINGEN OM ALLERLEI SCENARIO'S IN ONS (VRIJETIJD)LEVEN AAN TE PASSEN EN BIJ TE STUREN. OOK DE OPEN MONUMENTENDAG ZAL BIJ VERSCHILLENDE ACTIVITEITEN DIT JAAR NOODGEDWONGEN ANDERS VERLOPEN DAN BIJ VORIGE EDITIES.

OPENSTELLINGEN ZULLEN MEER GEREGULEERD EN MET DE NODIGE VEILIGHEIDSMATREGELEN MOETEN GEBEUREN. HOE HET PROGRAMMA ER KAN EN MAG UITZIEN EN HOE U DE MONUMENTEN IN ONZE GEMEENTEN KAN BEZOEKEN, KUNNEN WE U MOMENTEEL NOG NIET MEEGEVEN.

EIND AUGUSTUS EN BEGIN SEPTEMBER HEBBEN WE MEER ZEKERHEID. WE GAAN ER ALLESZINS HET BESTE VAN PROBEREN TE MAKEN. WE BEVELEN U AAN OM ROND DIE TIJD EEN KUKJE TE NEMEN OP DE WEBSITES VAN ONZE VIER GEMEENTES OF OM CONTACT OP TE NEMEN MET ÉÉN VAN DE HIERONDER VERMELDE CONTACTEN.

OP ZOEK NAAR MEER INFO?

GC 't Blikveld / cultuurdienst

Jacques Morrensplein 2
2820 Bonheiden
Tel. 015 50 28 70

e-mail: toerisme@bonheiden.be

www.bonheiden.be/toerisme

Cultuur en erfgoed Duffel

Gemeentestraat 21
2570 Duffel

Tel. 015 30 72 50

e-mail: erfgoed@duffel.be

www.duffel.be

Dienst Vrije tijd Sint-Katelijne-Waver

Lemanstraat 63
2860 Sint-Katelijne-Waver
Tel. 015 50 50 54

e-mail: cultuur@skw.be

www.sintkatelijnewaver.be

Cultuurdienst Putte / Dienst Toerisme

Gemeenteplein 1
2580 Putte

Tel. 015 76 78 88

e-mail: cultuurdienst@putte.be

www.putte.be